

Vergaderjaar 2020–2021

33 836

Personen- en familierecht

Nr. 60

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR RECHTSBESCHERMING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 februari 2021

Inleiding

Een kind dat door druk van de ene ouder zijn eigen vader of moeder niet meer wil zien en het contact verbreekt: ouderverstoting leidt tot schrijnende gezinssituaties en soms tot blijvende schade, bij zowel het kind als de ouders. Meestal gaat er een scheiding aan vooraf, met een intensief juridisch traject. Ouderverstoting kent alleen maar verliezers. Een goede band met beide ouders is noodzakelijk voor de identiteitsontwikkeling van een kind. Hoewel het mensen vrij staat om ingrijpende levenskeuzes te maken, zie ik het als mijn taak om alle middelen in te zetten om ouderverstoting en het bijkomend leed te voorkomen.

Het besluit binnen een gezin om het contact te verbreken wordt niet van de ene op de andere dag genomen. Het gaat bijna altijd om jarenlange spanningen die aan de oppervlakte komen, gepaard met complexe problemen en emoties. Vaak zijn er verschillende instanties, zoals huisarts, jeugdzorg, advocaten en rechter bij betrokken. Toch blijken deze instanties vaak niet in staat om het contactverlies te voorkomen of te herstellen. Het door mij ingestelde Expertteam Ouderverstoting heeft op verzoek van uw Kamer anderhalf jaar lang onderzocht hoe dit komt, en hoe dit beter kan. Het Expertteam heeft deze vraagstukken vanuit verschillende invalshoeken belicht en draagt waardevolle adviezen aan. Het Adviesrapport¹ van het Expertteam dat ik uw Kamer hierbij aanbied maakt bovenal duidelijk dat we ouderverstoting en de nadelige effecten voor ouders en kinderen alleen kunnen tegengegaan met ingrijpende maatregelen.

Ik ben het Expertteam erkentelijk voor het rapport en zet me in om de belangrijkste aanbevelingen uit te voeren. Dit doe ik langs de volgende drieslag:

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

1. preventie,
2. naleving, en
3. kennis.

De eerste prioriteit is contactverlies te voorkomen. Ik ga in de praktijk experimenteren met een brede aanpak zoals het Expertteam voorstelt. Een nieuwe «specialist contactverlies» speelt hierin een sleutelrol. Nu handelt elke instantie te veel vanuit zijn eigen gezichtspunt, zijn interventies op individuele gezinsleden gericht en wordt weinig en/of te laat samengewerkt. Ten tweede gaat het om adequate hulp bij naleving. Als contactverlies al is opgetreden, is het vaak lastig voor een gezin om zonder hulp de verhoudingen te herstellen. Ook dit is onderdeel van de nieuwe aanpak die ik in de praktijk ga beproeven. En ten derde gaat het om het organiseren en borgen van kennisoverdracht. Daartoe organiseer ik verschillende bijeenkomsten en webinars met professionals, ervaringsdeskundigen en instanties uit het veld, om dit onderwerp blijvende aandacht te geven.

1. Preventie

Het rapport laat zien dat complexe omgangsproblematiek een tijdige, specialistische, systeemgerichte en interdisciplinaire aanpak vergt. Hiermee ga ik in de praktijk experimenteren binnen de twee regiolabs die zijn opgezet in het programma Scheiden zonder Schade (hierna programma SzS), waar een nieuwe systeemgerichte manier van werken rond scheidingen wordt ontwikkeld. Een aantal professionals met psychologische achtergrond stelt zich binnen deze regiolabs beschikbaar als «specialist contactverlies». Deze specialist wordt ingezet door het gezin zelf of door de instanties en professionals die met het gezin werken, wanneer contactverlies dreigt of speelt. Deze specialist gaat te werk volgens de volgende principes:

- Tijdigheid: het Expertteam onderstreept het belang van het vroeg signaleren van risico's op een complexe scheiding en contactverlies. Denk aan persoonlijkheidsproblematiek, depressie, het omgaan met heftige emoties en financiële problemen. Voorkomen is altijd beter dan genezen. Bij signalen van omgangsproblematiek moeten de betrokken instanties en professionals, zoals de rechter, advocaat of mediator, «de specialist contactverlies» snel weten te vinden. De specialist zorgt op zijn of haar beurt voor snel advies en eventuele interventies voor ouders en kind.
- Samenwerking: met het Expertteam ben ik van mening dat het juridische veld en de zorgkant beter kunnen samenwerken, zeker bij deze complexe omgangsproblemen. Ik zet erop in dat de «specialist contactverlies» een brug kan vervullen tussen de zorg en het recht specifiek voor deze complexe problematiek.

Aan de hand van concrete casussen die zich aandienen in de regiolabs, kunnen de inzet en de positie van de «specialist contactverlies» nader worden ontwikkeld en bepaald. Onderzoeksbureau Van Montfoort vraagt ik om het experiment met de inzet van de «specialist contactverlies» voor complexe omgangsproblematiek te begeleiden.

Het Expertteam heeft ook aanbevelingen gedaan over nieuwe behandelingen voor vastgelopen scheidingszaken waar omgangsproblemen spelen. Er bestaan nu namelijk weinig passende interventies voor deze complexe omgangsproblematiek. Het Expertteam beveelt aan om residentiële gezinsbehandeling nader te onderzoeken. Ik wil in de regiolabs onderzoeken of gezinsbehandeling in vastgelopen zaken een oplossing kan bieden. Als dat het geval is, kan deze behandeling mogelijk

in de plaats komen van een kinderschermingsmaatregel die de rechter thans in dit soort zaken vaak oplegt en blijven ouders en kinderen daarmee uit de jeugdbescherming.

2. Hulp bij naleving

Het Expertteam constateert dat het vaak lastig is voor ouders om in onderling overleg de omgang met elkaar en het kind te herstellen. Dwang moet zo veel mogelijk worden vermeden, maar is in bepaalde situaties toch nodig. Hierin moet de overheid het gezin een helpende hand toesteken, in eerste instantie door het verlenen van nalevingshulp, met als uiterste mogelijkheid het opleggen van een sanctie als de omgang niet wordt hersteld. Per situatie dient zorgvuldig te worden afgewogen welke (civiele) maatregel effectief en uitvoerbaar is: een financiële sanctie zoals dwangsommen of niet financiële sancties als wijziging van het hoofdverblijf van het kind of wijziging van de omgangsregeling. Regievoering is hierbij van belang, maar het Expertteam laat ruimte voor de precieze invulling van deze regierol.

Ik zal in het eerdergenoemde experiment de «specialist contactverlies» een rol geven bij het begeleiden van ouders in het afdwingen van de omgang. De «specialist contactverlies» heeft naast psychologische expertise, ook kennis van de (civiele) middelen die kunnen worden ingezet. Hij of zij adviseert over welke maatregel in de betreffende situatie aangewezen is, wijst de (andere) ouder erop dat hij of zij blootstaat aan oplegging van sancties en begeleidt de ouder met een advocaat naar de rechter. De «specialist contactverlies» heeft goed zicht op wanneer het niet (meer) mogelijk is een ouder vrijwillig te bewegen richting een oplossing en wanneer de stap moet worden gezet naar een rechterlijke procedure. Het Expertteam benadrukt namelijk dat procedures zoveel mogelijk moeten worden vermeden en hiermee ben ik het geheel eens. In geval van acute fysieke onveiligheid wordt direct de politie ingeschakeld. Ook als ouders zelf bij de politie komen vanwege problemen bij de uitvoering van de omgangsregeling, brengt de politie in kaart wat er aan de hand is. De politie schakelt in deze gevallen altijd met Veilig Thuis, en waar nodig met het OM. Als sprake is van (vermoeden van) strafbare feiten – zoals onttrekking aan het ouderlijk gezag – zijn politie/OM aan zet en kunnen zij handhavend optreden.

Ik merk op dat de politie, Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en het OM de afgelopen jaren stappen hebben gemaakt in het verbeteren van de werkwijze bij complexe omgangsproblematiek. In samenwerking met deze instanties wil ik dit jaar een escalatieladder bij het niet nakomen van omgangsregelingen ontwikkelen. De «specialist contactverlies» en betrokkenen kunnen deze escalatieladder gebruiken wanneer het ouders niet lukt om de omgang vrijwillig te herstellen. Voor de genoemde instanties is dan duidelijk welke stappen er reeds zijn gezet. Daarbij wil ik nader onderzoek doen naar de effectiviteit van bestaande (civiele) sanctiemogelijkheden.

3. Kennisoverdracht

Ik ben ervan overtuigd dat de complexe problematiek van ouderverstoting enkel kan worden opgelost als alle betrokken instanties – departementen, gemeenten, financiers, ziektekostenverzekeraars, hulpverleners, juristen, politie, justitie, wetenschap, beroepsverenigingen en opleidingen – dezelfde probleemdefinitie hanteren en doordrongen zijn van de urgentie. Daarom organiseer ik de komende periode verschillende bijeenkomsten en webinars met als doel bewustwording, uitwisseling en kennisoverdracht. Ik zal de aanbevelingen van het Expertteam die zijn gericht aan

specifieke beroepsgroepen ook onder de aandacht brengen van de opleidingsinstituten, zodat complexe scheidingen en omgangsproblematiek onderdeel worden van de curricula.

Vooruitblik

Het rapport van het Expertteam bevat een schat aan inzichten en komt met een groot aantal aanbevelingen om de problematiek van ouderverstoting het hoofd te bieden. Met het rapport in de hand ga ik het land in om met de betrokken samenwerkingspartners te spreken over hoe we de aanbevelingen van het Expertteam nog verder handen en voeten kunnen geven en de aanpak van ouderverstoting kunnen verbeteren. Ik zal uw Kamer voor de zomer informeren over mijn verdere vorderingen in deze aanpak. De urgentie is duidelijk en de opdracht is helder: wij mogen ons er niet bij neerleggen dat omgang met beide ouders voor veel kinderen niet vanzelfsprekend is.

De Minister voor Rechtsbescherming,
S. Dekker